Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
SVETLIN TANCHEV
της 12ης Ιανουαρίου 2017[1]

Υπόθεση C-617/15

Hummel Holding A/S
κατά
Nike Inc.
Nike Retail B.V.
[αίτηση του Oberlandesgericht Düsseldorf
(ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ, Γερμανία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή — Διανοητική ιδιοκτησία — Σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Διεθνής δικαιοδοσία — Διευρυμένη διεθνής δικαιοδοσία καλύπτουσα το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Αρχή actor sequitur forum rei — Έννοια του όρου "εγκατάσταση" κατά το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 για το κοινοτικό σήμα — Αγωγή για παραποίηση/απομίμηση σήματος σε βάρος επιχειρήσεως εδρεύουσας εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης — Διεθνής δικαιοδοσία η οποία θεμελιώνεται στην έδρα που διατηρεί σε κράτος μέλος επιχείρηση με νομικά διακριτή προσωπικότητα η οποία είναι υποθυγατρική επιχειρήσεως μη έχουσας έδρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση»

1. Τα ευρωπαϊκά σήματα πρέπει να τυγχάνουν αποτελεσματικής προστασίας σε ολόκληρη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης[2].

2. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί κατά τον καλύτερο τρόπο με την παροχή στα δικαστήρια της δυνατότητας να εξασφαλίζουν έννομη προστασία πανευρωπαϊκής ισχύος, καλύπτοντας πράξεις παραποιήσεως/απομιμήσεως που λαμβάνουν χώρα όχι μόνο στο κράτος μέλος που επελήφθη της υποθέσεως προσβολής σήματος, αλλά και σε κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης[3]. Ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε μεν καθολική έννομη προστασία αυτού του είδους[4], παρέχοντας όμως την απαιτούμενη διευρυμένη δικαιοδοσία[5] αποκλειστικώς στο δικαστήριο εκείνο που μπορεί να

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Η διέπουσα το δίκαιο προστασίας της διανοητικής ιδιοκτησίας αρχή είναι, παραδοσιακώς, η αρχή της «Schutzlandprinzip» (ισχύει ο κανόνας του κράτους προστασίας), η οποία στηρίζεται στο τεκμήριο ότι τα δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας είναι εδαφικώς προσδιορισμένα και για τον λόγο αυτό η έννομη προστασία παρέχεται στο έδαφος της χώρας όπου γεννώνται και ισχύουν, βλ. Oliver Ruhl, *Gemeinschaftsgeschmacksmuster*, Kommentar, 2η έκδ. 2010, άρθρο 82 αριθ. 4.

3 — Επ' αυτού, βλ. πρώτο εδάφιο της αιτιολογικής σκέψεως 16 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

4 — Σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο της αιτιολογικής σκέψεως 16 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, οι «αποφάσεις είναι απαραίτητο να ισχύουν και να καλύπτουν το σύνολο της Κοινότητας». Το διατακτικό της αποφάσεως, συνεπώς, είναι δυνατό να αναφέρεται σε ολόκληρη την επικράτεια της Ένωσης. Η διασυνοριακή αναγνώριση και εκτέλεση υπόκειται στους γενικούς κανόνες, ήτοι τον κανονισμό του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (Βρυξέλλες Ι) (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1), ή τον κανονισμό (ΕΕ) 1215/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2012, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (αναδιατύπωση) (Βρυξέλλες Ια) (ΕΕ 2012, L 351, σ. 1). Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ειδικότερα επί του ζητήματος αυτού με την απόφαση της 12ης Απριλίου 2011, DHL Express France (C-235/09, EU:C:2011:238).

5 — Βλ. άρθρο 98 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

θεμελιώσει τη διεθνή δικαιοδοσία του στο άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα[6] (στο εξής: κανονισμός για το κοινοτικό σήμα). Η εν λόγω διάταξη κατισχύει των γενικότερων κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπει ο κανονισμού για το κοινοτικό σήμα αλλά και ο γνωστός ως «Βρυξέλλες Ι»[7] κανονισμός[8].

3. Το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ, Γερμανία), ασκώντας δικαιοδοτική εξουσία ως δικαστήριο κοινοτικού σήματος, διατηρεί αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον εμπίπτει στη δικαιοδοσία του αγωγή για παραποίηση/απομίμηση την οποία άσκησε εταιρία εδρεύουσα στη Δανία σε βάρος εταιρίας με έδρα στις ΗΠΑ. Βάσει του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, τα δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία όταν ο εναγόμενος, ο οποίος δεν έχει έδρα σε ένα από τα κράτη μέλη, έχει εγκατάσταση στο κράτος μέλος που επελήφθη της υποθέσεως. Καθό μέτρο η εδρεύουσα στις ΗΠΑ εναγομένη διαθέτει υποθυγατρική εταιρία στη Γερμανία, το ζήτημα το οποίο ανακύπτει έγκειται στο κατά πόσον η εν λόγω οντότητα αποτελεί «εγκατάσταση» κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

Ι. Νομικό πλαίσιο

Α. Κανονισμός για το κοινοτικό σήμα

4. Η αιτιολογική σκέψη 16 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα έχει ως εξής:

«Οι αποφάσεις περί εγκυρότητας και παραποίησης/απομίμησης των κοινοτικών σημάτων είναι απαραίτητο να ισχύουν και να καλύπτουν το σύνολο της Κοινότητας δεδομένου ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να αποφεύγονται αντιφατικές αποφάσεις των δικαστηρίων και του Γραφείου και να μην προσβάλλεται ο ενιαίος χαρακτήρας των σημάτων της ΕΕ. Οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, θα πρέπει να εφαρμόζονται σε όλες τις δικαστικές υποθέσεις που αφορούν κοινοτικά σήματα, εκτός εάν προβλέπεται παρέκκλιση από τον παρόντα κανονισμό.»

5. Το άρθρο 97 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία» και στις παραγράφους 1 και 2 προβλέπει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του παρόντος κανονισμού, καθώς και του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 που εφαρμόζονται δυνάμει του άρθρου 94, οι διαδικασίες που προκύπτουν από αγωγές και ανταγωγές που προβλέπονται στο άρθρο 96, διεξάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο ο εναγόμενος έχει την κατοικία του ή, αν δεν έχει κατοικία σε ένα από τα κράτη μέλη, στο δικαστήριο του κράτους μέλους στο οποίο έχει εγκατάσταση.

6 — Κανονισμός (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 2009, L 78, σ. 1). Ο κανονισμός αυτός τροποποιήθηκε από τον κανονισμό (ΕΕ) 2015/2424 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2015, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου για το κοινοτικό σήμα και του κανονισμού (ΕΚ) 2868/95 της Επιτροπής περί της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου για το κοινοτικό σήμα, και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) 2869/95 της Επιτροπής σχετικά με τα πληρωτέα προς το Γραφείο Εναρμόνισης στο πλαίσιο της εσωτερικης αγορας τελη (εμπορικα σηματα, σχεδια και υποδειγματα) (ΕΕ 2015, L 34, σ. 21). Οι ουσιαστικές αλλαγές οι οποίες επήλθαν με την εν λόγω τροποποίηση ουδόλως επηρεάζουν την υπό κρίση υπόθεση. Ωστόσο, η ορολογία επικαιροποιήθηκε, καθώς ο όρος «κοινοτικό σήμα» έχει εφεξής αντικατασταθεί από τον όρο «σήμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σήμα της [Ένωσης])». Δυνάμει του άρθρου 4 αυτού, ο αναδιατυπωθείς κανονισμός άρχισε να ισχύει στις 23 Μαρτίου 2016.

7 — Επί υποθέσεων που εισάγονται ενώπιον των δικαστηρίων μετά τις 10 Ιανουαρίου 2015 εφαρμόζεται ο κανονισμός Βρυξέλλες Ια: βλ. άρθρο 81, παράγραφος 2, αυτού. Δεδομένου ότι η κύρια δίκη εκκίνησε το 2013, ο κανονισμός Βρυξέλλες Ι είναι εφαρμοστέος στην υπό κρίση υπόθεση. Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι βάσει του άρθρου 108 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα η επικαιροποιημένη εκδοχή του κανονισμού Βρυξέλλες Ι ισχύει σε δεδομένη στιγμή και στο πλαίσιο του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

8 — Με τη νομική αυτή πράξη προβλέπονται κατά τα λοιπά οι κανόνες περί δικαιοδοσίας για αγωγές για παραποίηση/απομίμηση κοινοτικού σήματος, βλ., για παράδειγμα, το δεύτερο εδάφιο της αιτιολογικής σκέψεως 16 και τα άρθρα 94, παράγραφος 1, και 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

2. Εάν ο εναγόμενος δεν έχει ούτε κατοικία ούτε εγκατάσταση σε κράτος μέλος, οι διαδικασίες αυτές διεξάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο έχει την κατοικία του ο ενάγων ή, αν δεν έχει κατοικία σε ένα από τα κράτη μέλη, ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο έχει εγκατάσταση.»

6. Το άρθρο 98 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα φέρει τον τίτλο «Έκταση της αρμοδιότητας»· παράγραφος 1 αυτού έχει ως ακολούθως:

«Ένα δικαστήριο κοινοτικών σημάτων η αρμοδιότητα του οποίου βασίζεται στο άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, είναι αρμόδιο να αποφαίνεται για:

α) τις πράξεις παραποίησης/απομίμησης που διαπράχθηκαν ή επαπειλούνται να διαπραχθούν στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους·

β) τις πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο 9, παράγραφος 3, δεύτερη φράση και διαπράχθηκαν στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους».

Β. Κανονισμός Βρυξέλλες Ι

7. Οι αιτιολογικές σκέψεις 11 και 12 έχουν ως εξής:

«(11) Οι κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας και να βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και η δωσιδικία αυτή πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις όπου το επίδικο αντικείμενο ή η αυτονομία των μερών δικαιολογεί άλλο συνδετικό παράγοντα. Η κατοικία των νομικών προσώπων πρέπει να καθορίζεται αυτοτελώς ώστε να αυξάνεται η διαφάνεια των κοινών κανόνων και να αποφεύγονται οι συγκρούσεις δικαιοδοσίας.

(12) Η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για τη διευκόλυνση του έργου της δικαιοσύνης.»

8. Το τμήμα 1, με τίτλο «Γενικές διατάξεις», του κεφαλαίου ΙΙ, με τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία», περιλαμβάνει τα άρθρα 2 έως 4, καθένα από τα οποία προβλέπει στην παράγραφο 1, αντιστοίχως, τα εξής:

«Άρθρο 2

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, τα πρόσωπα που έχουν την κατοικία τους στο έδαφος κράτους μέλους ενάγονται ενώπιον των δικαστηρίων αυτού του κράτους μέλους, ανεξάρτητα από την ιθαγένειά τους.

Άρθρο 4

1. Αν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία στο έδαφος κράτους μέλους, η διεθνής δικαιοδοσία σε κάθε κράτος μέλος ρυθμίζεται από το δίκαιο αυτού του κράτους μέλους, με την επιφύλαξη των άρθρων 22 και 23.»

II. Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

9. Η Hummel Holdings A/S, ενάγουσα της κύριας δίκης, είναι κατασκευάστρια αθλητικών ειδών και ειδών ενδύσεως και υποδήσεως για αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου με έδρα στη Δανία. Η Hummel άσκησε στη Γερμανία αγωγή ενώπιον του Landgericht Düsseldorf (περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ, Γερμανία) σε βάρος των δύο εναγομένων εταιριών του ομίλου Nike, υποστηρίζοντας ότι διέθεσαν στην αγορά είδη ενδύσεως για αθλητικές δραστηριότητες κατά προσβολή του διεθνώς καταχωρισμένου εικονιστικού σήματος αριθ. 943057, η προστασία του οποίου έχει επεκταθεί και στην Ευρωπαϊκή Ένωση για προϊόντα της κλάσεως 25.

10. Η πρώτη εναγομένη, Nike Inc., είναι επικεφαλής του ομίλου εταιριών Nike και έχει την έδρα της στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

11. Η δεύτερη εναγομένη, Nike Retail BV, ανήκει επίσης στον εν λόγω όμιλο και έχει την έδρα της στις Κάτω Χώρες. Η Nike Retail διατηρεί στη γερμανική και αγγλική γλώσσα τον ιστότοπο www.nike.com/de, στον οποίο διαφημίζει και διαθέτει προς πώληση προϊόντα στη Γερμανία και σε άλλες χώρες.

12. Οι περισσότερες προσβολές του σήματος της ενάγουσας φέρονται ότι έλαβαν χώρα στη Γερμανία. Στη Γερμανία, οι παραγγελίες των προϊόντων μπορούν να γίνουν ηλεκτρονικά μέσω του ιστοτόπου της Nike Retail ή μέσω ανεξάρτητων εμπόρων οι οποίοι δεν ανήκουν στον όμιλο Nike και υποχρεούνται να τα παραγγέλλουν από τη Nike Retail. Εξάλλου, η Nike Deutschland GmbH παρέχει υπηρεσίες που αφορούν αποκλειστικώς τον χρόνο πριν και μετά την πώληση των προϊόντων. Η τελευταία δεν διαθέτει στην αγορά προϊόντα NIKE, αλλά εξυπηρετεί μέσω τηλεφώνου ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου πελάτες που παραγγέλνουν προϊόντα και μεσολαβεί επίσης για λογαριασμό της Nike Retail για τη σύναψη συμβάσεων με εμπόρους. Όσον αφορά, δε, τις υπηρεσίες που ακολουθούν τον χρόνο αγοράς, η Nike Deutschland ασχολείται με ερωτήματα σχετικά με αλλαγές ή παράπονα και εξυπηρετεί τους εμπόρους κατά την εξασφάλιση και την εκτέλεση των συμβάσεων αυτών.

13. Η Nike Deutschland εδρεύει στη Φρανκφούρτη επί του Μάιν και δεν μετέχει στη κύρια δίκη. Ωστόσο, είναι υποθυγατρική της πρώτης εναγομένης Nike Inc και η παρουσία της στη Γερμανία έχει κομβική σημασία για το επιχείρημα που προβάλλει η ενάγουσα περί δικαιοδοσίας των γερμανικών δικαστηρίων.

14. Η ενάγουσα ζητεί από το Landgericht Düsseldorf (περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) να εκδώσει απόφαση με την οποία, πρώτον, να απαγορεύεται η εισαγωγή, εξαγωγή, διαφήμιση, προσφορά και διάθεση στην αγορά των εν λόγω προϊόντων ή η αναγνώριση δυνατότητας διάθεσής τους, δεύτερον, να υποχρεωθεί κάθε εναγομένη να προσκομίσει, μεταξύ άλλων, αντίγραφα τιμολογίων και να αποσύρει και να καταστρέψει τα εν λόγω προϊόντα και, τέλος, τρίτον, να της αναγνωρισθεί δικαίωμα αποζημιώσεως.

15. Όσον αφορά την πρώτη εναγομένη, η ενάγουσα υπέβαλε τα συγκεκριμένα αιτήματα και ζήτησε η εκδοθείσα απόφαση, πρώτον, να ισχύει και να καλύπτει ολόκληρο το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και επικουρικώς, δεύτερον, το έδαφος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Όσον αφορά την δεύτερη εναγομένη, η διαφορά αφορούσε αποκλειστικώς την επικράτεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά μόνο το πρώτο αίτημα παροχής εννόμου προστασίας.

16. Το Landgericht Düsseldorf (περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) έκρινε ότι η Nike Deutschland έπρεπε να θεωρηθεί εγκατάσταση της πρώτης εναγομένης, ιδρύουσα, συνεπώς, δεσμό μεταξύ της εδρεύουσας στις ΗΠΑ εναγομένης και της Γερμανίας και δέχθηκε ότι είχε διεθνή δικαιοδοσία και επί του συνόλου του εδάφους της Ένωσης. Απέρριψε, ωστόσο, την αγωγή στην ουσία

της. Η ενάγουσα άσκησε έφεση ενώπιον του Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ), οι δε εναγόμενες εξακολουθούν να προβάλλουν έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας των γερμανικών δικαστηρίων όσον αφορά το πρώτο από τα αιτήματα εννόμου προστασίας που υποβλήθηκαν με την αγωγή.

17. Κατόπιν αυτού, το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) υπέβαλε το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Υπό ποιες περιστάσεις επιχείρηση με νομικά διακριτή προσωπικότητα και έδρα σε κράτος μέλος της Ένωσης, η οποία είναι υποθυγατρική επιχειρήσεως μη έχουσας έδρα στην Ένωση, πρέπει να θεωρείται ως "εγκατάσταση" της επιχειρήσεως κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού 207/2009;»

18. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στο Δικαστήριο η ενάγουσα και οι εναγόμενες, η Ιταλική Κυβέρνηση, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όλοι, εκτός από την Ιταλική Κυβέρνηση, αγόρευσαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 6ης Οκτωβρίου 2016.

III. Νομική εκτίμηση

Α. Εισαγωγή

19. Κατ' αρχάς, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, σύμφωνα με τον κανονισμό για το κοινοτικό σήμα, μόνο τα «δικαστήρια κοινοτικών σημάτων», δηλαδή ειδικώς επιλεγμένα εθνικά δικαστήρια στα οποία ανατίθεται η συγκεκριμένη δικαιοδοτική αποστολή[9], έχουν δικαιοδοσία εκδικάσεως αγωγών για παραποίηση/απομίμηση[10]. Το Landgericht Düsseldorf (περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) και το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) έχουν επιλεγεί ως τέτοια από τη Γερμανική Κυβέρνηση[11].

20. Ωστόσο, δεν έχουν όλα τα δικαστήρια κοινοτικού σήματος τη δικαιοδοσία να αποφαίνονται σε επίπεδο Ένωσης[12] επί αιτήματος παροχής εννόμου προστασίας όπως αυτό που υπέβαλε η ενάγουσα στην υπό κρίση υπόθεση.

21. Το κατά πόσον ένα συγκεκριμένο δικαστήριο κοινοτικού σήματος διαθέτει αυτή την καθολική εξουσία εξαρτάται από το αν μπορεί να στηρίξει τη διεθνή δικαιοδοσία του στο άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα[13]. Μόνον τότε «είναι» ένα δικαστήριο κοινοτικού σήματος «αρμόδιο να αποφαίνεται για τις πράξεις παραποίησης/απομίμησης που διαπράχθηκαν ή επαπειλούνται να διαπραχθούν στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους»[14].

9 — Βλ. άρθρο 95 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

10 — Βλ. άρθρο 96 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Τα δικαστήρια κοινοτικού σήματος είναι αποκλειστικώς αρμόδια για θέματα παραποίησης/απομίμησης και εγκυρότητας του κοινοτικού σήματος (βλ., επίσης, αιτιολογική σκέψη 15 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα). Μόνο τα δικαστήρια αυτά έχουν την αρμοδιότητα να κρίνουν ως μη έγκυρο ένα σήμα της Ένωσης· σύμφωνα με το άρθρο 107 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, τα εθνικά δικαστήρια, εκτός από τις περιπτώσεις που επιλαμβάνονται αγωγής προβλεπόμενης στο άρθρο 96 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, πρέπει να θεωρούν το σήμα ως έγκυρο.

11 — Βλ. άρθρο 95, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με τη Verordnung vom 10.10.1996 (κανονιστική πράξη της 10ης Οκτωβρίου 1996) GV NW 1996, 428 (Landgericht Düsseldorf) και § 125 e (2) DE-MarkenG (γερμανικός νόμος περί σήματος) [Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ)].

12 — Βλ. σημείο 2 των παρουσών προτάσεων.

13 — Βλ. άρθρο 98, παράγραφος 2, σε συνδυασμό με την παράγραφο 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

14 — Βλ. άρθρο 98, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

22. Ως εκ τούτου, μολονότι ο ισχυρισμός της ενάγουσας ότι οι πράξεις απομιμήσεως/παραποιήσεως έλαβαν χώρα στη Γερμανία θεμελιώνει δικαιοδοσία γερμανικού δικαστηρίου κοινοτικού σήματος να επιληφθεί αγωγής με αντικείμενο τέτοιου είδους πράξεις βάσει του άρθρου 97, παράγραφος 5, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα [15], εντούτοις η συγκεκριμένη διάταξη μπορεί να θεμελιώσει δικαιοδοσία μόνον όσον αφορά πράξεις προσβολής που διαπράχθηκαν ή επαπειλούνται να διαπραχθούν εντός της επικράτειας του κράτους μέλους που επελήφθη της υποθέσεως [16]. Δεν επαρκεί, δηλαδή, για την παροχή του είδους της εννόμου προστασίας που επιζητεί η ενάγουσα, τα αποτελέσματα της οποίας εκτείνονται πέραν της γερμανικής επικράτειας. Προς τούτο, η δικαιοδοσία πρέπει να θεμελιώνεται στο άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα [17].

23. Όπως αναφέρθηκε ήδη, το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα παρέχει μια τέτοια βάση για διεθνή δικαιοδοσία όταν ο εναγόμενος υπήκοος τρίτης χώρας διαθέτει εγκατάσταση στο κράτος μέλος που επελήφθη της υποθέσεως [18]. Για τον λόγο αυτό, το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) ζητεί καθοδήγηση ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η Nike Deutschland, η οποία έχει την έδρα της στη Γερμανία, δύναται να θεωρηθεί εγκατάσταση της Nike Inc.

Β. Έννοια της «εγκαταστάσεως»

24. Σύμφωνα με το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, οι διαδικασίες που αφορούν αγωγές με αντικείμενο πράξεις παραποιήσεως/απομιμήσεως κοινοτικών σημάτων «διεξάγονται ενώπιον των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο ο εναγόμενος έχει την κατοικία του ή, αν δεν έχει κατοικία σε ένα από τα κράτη μέλη, στο δικαστήριο του κράτους μέλους στο οποίο έχει εγκατάσταση».

1. Αυτοτελής ορισμός της έννοιας της «εγκαταστάσεως»

25. Κατ' αρχάς, πρέπει να εξεταστεί αν ο όρος «εγκατάσταση» διαθέτει αυτοτελή σημασία σε επίπεδο Ένωσης, όπως υποστήριξε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ή αν απόκειται στον εθνικό δικαστή να προσδιορίσει το περιεχόμενό του βάσει του εθνικού δικαίου [19].

26. Υπέρ της δεύτερης απόψεως συνηγορεί το γεγονός ότι ο όρος «κατοικία» κατά την έννοια του άρθρου 59 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι [20] προσδιορίζεται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο του κράτους μέλους δικαστήριο του οποίου επελήφθη της αγωγής. Έρεισμα, ωστόσο, υπέρ της πρώτης επιλογής δίδει, αντιθέτως, το άρθρο 60 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι το οποίο περιλαμβάνει αυτοτελή ορισμό της κατοικίας για εταιρίες και ενώσεις προσώπων [21].

15 — Εν προκειμένω, η εν λόγω διάταξη αποτελεί συνεπώς επαρκή βάση όσον αφορά τις δύο άλλες αξιώσεις που προέβαλε η ενάγουσα σε βάρος των εναγομένων.

16 — Βλ. άρθρο 98, παράγραφος 2, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

17 — Βλ. άρθρο 98 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

18 — Βλ. δεύτερη εναλλακτική δωσιδικία του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Καθόσον οι διάδικοι δεν συμφώνησαν επί του αρμόδιου δικαστηρίου, το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) δεν μπορεί να θεμελιώσει δικαιοδοσία επικαλούμενο το άρθρο 97, παράγραφος 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Τέλος, δεν μπορεί να θεμελιωθεί δικαιοδοσία δυνάμει του άρθρου 97, παράγραφος 2 ή 3, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, αφής στιγμής η εφαρμογή τους έχει ήδη αποκλειστεί βάσει του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

19 — Το συγκεκριμένο ζήτημα εξετάστηκε όσον αφορά τον όρο «εγκατάσταση» κατά την έννοια του άρθρου 5, παράγραφος 5, της Συμβάσεως των Βρυξελλών στην απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψεις 3 έως 7).

20 — Ο κανόνας αυτός δεν έχει αλλάξει υπό το καθεστώς του κανονισμού Βρυξέλλες Ια, βλ. άρθρο 62 του κανονισμού Βρυξέλλες Ια.

21 — Βλ., επίσης, δεύτερο εδάφιο της αιτιολογικής σκέψεως 11 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι. Σύμφωνα με το άρθρο 97, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 94, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, σε συνδυασμό, με τη σειρά του, με το άρθρο 60, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, ο όρος «κατοικία», στο πλαίσιο του άρθρου 97 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, πρέπει συνεπώς να ερμηνευθεί ως «[ο] τόπο[ς] στον οποίο έχει α) την καταστατική της έδρα, β) την καταστατική της διοίκηση, γ) την κύρια εγκατάστασή της».

27. Κατ' αρχήν, οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς[22]. Εξάλλου, μια ενωσιακής εμβέλειας ερμηνεία της έννοιας της «εγκαταστάσεως» είναι συνεπής προς τον σκοπό του άρθρου 97, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, ήτοι τη δημιουργία ενιαίας βάσεως για θεμελίωση καθολικής δικαιοδοσίας σε επίπεδο Ένωσης. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την προσέγγιση η οποία ακολουθείται στις παρούσες προτάσεις, το Δικαστήριο πρέπει να παράσχει αυτοτελή ορισμό της έννοιας[23].

2. Η έννοια της «εγκαταστάσεως» υπό τον κανονισμού για το κοινοτικό σήμα

28. Μολονότι ο κανονισμού για το κοινοτικό σήμα[24] περιλαμβάνει κάποιους νομοθετικούς ορισμούς, εντούτοις ο νομοθέτης δεν όρισε την έννοια της «εγκαταστάσεως».

29. Πέραν αυτού, μέχρι σήμερα, δεν έχει δοθεί ακόμη στο Δικαστήριο η ευκαιρία[25] να ερμηνεύσει το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα ή τον όρο «εγκατάσταση» όπως αυτός χρησιμοποιείται σε άλλες διατάξεις του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα[26].

30. Αφής στιγμής το υπάρχον νομοθετικό υλικό[27] δεν προσφέρει σαφή ερμηνευτικό προσανατολισμό, ο όρος «εγκατάσταση», κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, πρέπει κατ' ανάγκη να προσδιορισθεί σημασιολογικά μέσω προσφυγής σε πηγές πέραν του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

31. Εκ πρώτης όψεως, ο κανονισμός περί αφερεγγυότητας[28] θα μπορούσε να είναι μια τέτοιου είδους αξιόπιστη πηγή. Στο άρθρο 2, στοιχείο η', διαλαμβάνεται νομοθετικός ορισμός[29] της έννοιας της «εγκαταστάσεως», με σκοπό τον προσδιορισμό, μεταξύ άλλων, της διεθνούς δικαιοδοσίας.

32. Στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, ο ορισμός αυτός δεν μπορεί ούτε άμεσα να εφαρμοστεί ούτε κατ' αναλογίαν να χρησιμοποιηθεί. Παρατίθεται ρητώς «για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού» και μόνο. Ο λόγος για τον οποίο είναι αναγκαία στον κανονισμό περί αφερεγγυότητας η πρόσδεση σε μια εγκατάσταση είναι αρκετά διαφορετικός από τον αντίστοιχο λόγο του άρθρου 97 του κανονισμού

22 — Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 14ης Ιανουαρίου 1982, Corman (64/81, EU:C:1982:5, σκέψη 8), της 14ης Δεκεμβρίου 2006, Nokia (C-316/05, EU:C:2006:789, σκέψη 21), και της 22ας Νοεμβρίου 2012, Bank Handlowy and Adamiak (C-116/11, EU:C:2012:739, σκέψη 49).

23 — Βλ., επίσης, απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 42), κατά την οποία οι έννοιες «υποκατάστημα», «πρακτορείο» και «κάθε άλλη εγκατάσταση» του άρθρου 18, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες I «πρέπει να ερμηνεύονται αυτοτελώς και, επομένως, ομοιομόρφως στο σύνολο των κρατών», καθώς και απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψεις 7 επ.), όσον αφορά το άρθρο 5, παράγραφος 5, της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

24 — Πρβλ., για παράδειγμα, άρθρα 1 («Κοινοτικό σήμα»), 2 («Γραφείο») και 95 («Δικαστήρια κοινοτικών σημάτων»).

25 — Ούτε ο προϊσχύσας κανόνας, δηλαδή το άρθρο 93, παράγραφος 1, του κανονισμού 40/94, είχε γίνει αντικείμενο ερμηνείας. Η απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, Coty Germany (C-360/12, EU:C:2014:1318), αφορά το άρθρο 93, παράγραφος 5, του κανονισμού 40/94.

26 — Η Επιτροπή επικαλέστηκε με τις παρατηρήσεις της το άρθρο 92 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, μια διάταξη όπου επίσης χρησιμοποιείται ο όρος «εγκατάσταση» στο πλαίσιο της διαδικασίας κοινοτικού σήματος, το οποίο, ωστόσο, αφορά ειδικότερα το πλαίσιο της εκπροσωπήσεως ενώπιον του Γραφείου. Το άρθρο 92, παράγραφος 2, ορίζει ότι «[…] τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που δεν έχουν κατοικία, έδρα ή πραγματική και ενεργό βιομηχανική ή εμπορική εγκατάσταση στην Κοινότητα πρέπει να εκπροσωπούνται ενώπιον του Γραφείου […]».

27 — Η πρόταση κανονισμού του Συμβουλίου για το κοινοτικό σήμα την οποία υπέβαλε προς το Συμβούλιο η Επιτροπή στις 25 Νοεμβρίου 1980 {COM(80) 635 [τελικό]} χρησιμοποιεί αντί του όρου «εγκατάσταση» τον όρο «επαγγελματική κατοικία», προβλέποντας στο άρθρο 74, παράγραφος 1, πρώτη και τέταρτη περίοδος, τα εξής: «Αγωγές παραποίησης/απομίμησης κοινοτικού σήματος εκδικάζονται από τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο ο εναγόμενος έχει τη συνήθη διαμονή του ή, αν δεν έχει συνήθη διαμονή στην Κοινότητα, στο οποίο έχει επαγγελματική κατοικία […]. Το επιλαμβανόμενο της αγωγής δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαίνεται για τις πράξεις παραποίησης/απομίμησης που φέρονται ότι διαπράχθηκαν στο έδαφος οποιουδήποτε κράτους μέλους». Η πρώτη εκδοχή του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα που τέθηκε σε ισχύ ήταν ο κανονισμός (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1). Στο άρθρο 93, παράγραφος 1, της πράξεως αυτής χρησιμοποιήθηκαν ήδη αντί των όρων «συνήθη διαμονή» και «επαγγελματική κατοικία» οι όροι «κατοικία» και «εγκατάσταση» τους οποίους χρησιμοποιεί ακόμη στο άρθρο 97, παράγραφος 1, η επικαιροποιημένη και κωδικοποιημένη έκδοση του εφαρμοστέου στην υπό κρίση υπόθεση κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Όπως προκύπτει, δεν δίδονται ούτε ορισμοί ούτε επεξηγήσεις της ορολογίας που χρησιμοποιείται.

28 — Κανονισμός (ΕΚ) 1346/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 2000, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας (στο εξής: κανονισμός περί αφερεγγυότητας) (ΕΕ 2000, L 160, σ. 1).

29 — Το άρθρο 2, στοιχείο η', του κανονισμού περί αφερεγγυότητας έχει ως εξής: «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού: ως "εγκατάσταση", νοείται ο τόπος όπου ο οφειλέτης ασκεί οιαδήποτε μη προσωρινή οικονομική δραστηριότητα, στην οποία χρησιμοποιεί τον ανθρώπινο παράγοντα αλλά και περιουσιακά στοιχεία».

για το κοινοτικό σήμα: η θεμελίωση διεθνούς δικαιοδοσίας με βάση την εγκατάσταση στο πλαίσιο του κανονισμού περί αφερεγγυότητας ισχύει μόνο στο πλαίσιο δευτερευουσών διαδικασιών οι οποίες δεν στηρίζονται στο κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη· εξάλλου, οι αποφάσεις που εκδίδονται στο πλαίσιο τέτοιων διαδικασιών παράγουν περιορισμένα αποτελέσματα [30]. Αντιθέτως, στο άρθρο 97 κανονισμού για το κοινοτικό σήμα η χρήση της έννοιας της «εγκαταστάσεως» σκοπεί στον προσδιορισμό του δικαστηρίου κύριας δωσιδικίας προκειμένου οι εκδιδόμενες αποφάσεις να έχουν διευρυμένα αποτελέσματα.

3. Η έννοια της «εγκαταστάσεως» υπό τον κανονισμό Βρυξέλλες Ι

33. Είναι φυσικό πάντως να αναζητείται στον κανονισμό Βρυξέλλες Ι ερμηνευτική κατεύθυνση όσον αφορά μια περί διεθνούς δικαιοδοσίας διάταξη του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, καθώς το εν λόγω νομοθέτημα θεσπίζει τους γενικούς κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας επί αστικών και εμπορικών υποθέσεων. Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ι εφαρμόζεται σε διαδικασίες που αφορούν κοινοτικά σήματα, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στον κανονισμού για το κοινοτικό σήμα [31]. Με το πρόδρομο αυτού νομοθέτημα (Σύμβαση των Βρυξελλών) να χρονολογείται από το 1968, ο κανονισμός Βρυξέλλες Ι διαθέτει πλέον ένα εννοιολογικό πλαίσιο που αντέχει στον χρόνο και προσφέρει νομιμοποιητική βάση στους πιο πρόσφατους κανόνες περί διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνονται σε ειδικούς κανονισμούς όπως είναι ο κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

34. Στις γενικές διατάξεις του κανονισμού Βρυξέλλες Ι περιλαμβάνονται νομοθετικοί ορισμοί [32] αλλά δεν ορίζεται η έννοια της «εγκαταστάσεως».

35. Ο κανονισμός Βρυξέλλες Ι χρησιμοποιεί, ωστόσο, τον όρο «εγκατάσταση» ως συνδετικό παράγοντα για τη θεμελίωση διεθνούς δικαιοδοσίας κατά την έννοια των άρθρων 5, παράγραφος 5, και 18.

36. Η Ιταλική Κυβέρνηση υπογράμμισε με τις γραπτές παρατηρήσεις της ότι η απόδοση του όρου «εγκατάσταση» στην ιταλική γλώσσα όπως αυτός χρησιμοποιείται στον κανονισμό Βρυξέλλες Ι («sede d'attività») δεν ταυτίζεται με τον όρο που χρησιμοποιείται στο άρθρο 97 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα («stabile organizzazione»). Υπό το φως, ωστόσο, του στενού δεσμού μεταξύ των δύο νομοθετημάτων, όπως αυτός καθιερώθηκε με τη ρητή παραπομπή στον κανονισμό Βρυξέλλες Ι που διαλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 16 και στα άρθρα 97 και 94 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, η απόκλιση που παρατηρείται σε μία γλωσσική απόδοσή του δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να ανατρέχει στον κανονισμό Βρυξέλλες Ι, καθώς αποτελεί το κλασικό νομικό κείμενο περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

37. Όπως επισήμαναν οι μετέχοντες στη διαδικασία αλλά και το αιτούν δικαστήριο, υφίσταται πλούσια νομολογία όσον αφορά το περιεχόμενο του όρου «εγκατάσταση» κατά την έννοια του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

30 — Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 2, του κανονισμού περί αφερεγγυότητας.

31 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 16 και άρθρα 94, παράγραφος 1, και 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, μολονότι ο κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, όπως αναγνωρίζουν οι εναγόμενες, είναι ο ειδικότερος νόμος, σε καμία περίπτωση δεν αποκλείει γενικώς την εφαρμογή του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

32 — Βλ. ορισμούς των εννοιών «κατοικία» και «καταστατική έδρα» των εταιριών που προβλέπονται στο άρθρο 60 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

α) Άρθρο 5, παράγραφος 5, του κανονισμού Βρυξέλλες I

38. Ο πρώτος κανόνας δικαίου τον οποίο κλήθηκε συναφώς το Δικαστήριο να ερμηνεύσει είναι αυτός του άρθρου 5, παράγραφος 5, του κανονισμού Βρυξέλλες I[33], σύμφωνα με τον οποίο «ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας»[34] υπάρχει «ως προς διαφορές σχετικές με την εκμετάλλευση υποκαταστήματος, πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης, ενώπιον του δικαστηρίου της τοποθεσίας τους».

39. Το Δικαστήριο ερμήνευσε για πρώτη φορά τις συγκεκριμένες έννοιες το 1976 με την απόφασή του De Bloos, όπου αποφάνθηκε ότι «ένα από τα κύρια στοιχεία που χαρακτηρίζουν τις έννοιες του υποκαταστήματος και του πρακτορείου είναι η υπαγωγή στη διεύθυνση και στον έλεγχο της μητρικής εταιρίας» και διευκρίνισε ότι η έννοια της «εγκαταστάσεως» «στηρίζεται, σύμφωνα με το πνεύμα της σύμβασης, στα ίδια κύρια στοιχεία στα οποία στηρίζεται και η έννοια του υποκαταστήματος και του πρακτορείου»[35].

40. Με την απόφασή του στην υπόθεση Somafer, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι, «λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εν λόγω έννοιες παρέχουν την ευχέρεια παρεκκλίσεως από τη γενική αρχή περί δικαιοδοσίας του άρθρου 2 της Σύμβασης, η ερμηνεία τους πρέπει να είναι τέτοια ώστε να προκύπτει χωρίς δυσχέρεια ο ειδικός σύνδεσμος που δικαιολογεί αυτή την παρέκκλιση»[36]. Το Δικαστήριο προσέθεσε ότι «[…] ο ιδιαίτερος αυτός σύνδεσμος αφορά, πρώτον, τα εξωτερικά σημεία που επιτρέπουν με ευχέρεια να αναγνωριστεί η ύπαρξη του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή της εγκαταστάσεως και, δεύτερον, τη σχέση που υφίσταται μεταξύ της οντότητας που εντοπίζεται με τον τρόπο αυτό και του αντικειμένου της διαφοράς που στρέφεται κατά της μητρικής επιχείρησης».

41. Όσον αφορά το πρώτο σημείο, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[…] η έννοια του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης προϋποθέτει ένα κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας που εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση μητρικής επιχειρήσεως, έχει διεύθυνση και είναι ειδικά εξοπλισμένο ώστε να μπορεί να διαχειρίζεται υποθέσεις με τρίτους, κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι τελευταίοι, παρ' όλο ότι γνωρίζουν ότι ενδεχόμενη έννομη σχέση θα συναφθεί με τη μητρική επιχείρηση της οποίας η έδρα είναι στο εξωτερικό, δεν οφείλουν να απευθυνθούν απευθείας στη μητρική επιχείρηση και μπορούν να συνάψουν συναλλαγές στο κέντρο επιχειρηματικής δραστηριότητας που αποτελεί την προέκταση της μητρικής επιχείρησης».

42. Όσον αφορά το δεύτερο σημείο, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[…] είναι, εξάλλου, αναγκαίο το αντικείμενο της διαφοράς να αφορά την εκμετάλλευση του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης» και ότι «η εν λόγω έννοια της εκμετάλλευσης περιλαμβάνει, αφενός, τις διαφορές που αφορούν τα συμβατικά ή μη συμβατικά δικαιώματα και υποχρεώσεις που αφορούν την καθαυτό διαχείριση του πρακτορείου, του υποκαταστήματος ή της εγκατάστασης, όπως είναι οι διαφορές που αφορούν τη μίσθωση του ακινήτου όπου οι εν λόγω οντότητες έχουν εγκατασταθεί ή την επί τόπου πρόσληψη του προσωπικού που απασχολείται εκεί»[37].

33 — Πιο συγκεκριμένα τον πρόδρομο αυτού κανόνα της Συμβάσεως των Βρυξελλών, η οποία ίσχυε στις περισσότερες περιπτώσεις που αναφέρονται παρακάτω. Η αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού Βρυξέλλες I προτρέπει να υπάρχει ερμηνευτική συνέχεια μεταξύ των συγκεκριμένων νομικών πράξεων.

34 — Πρβλ. τον τίτλο του τμήματος 2 του κανονισμού Βρυξέλλες I, όπου ανήκει το άρθρο 5.

35 — Απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1976, De Bloos (14/76, EU:C:1976:134, σκέψεις 20 και 21).

36 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 11).

37 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψεις12 έως 13).

43. Τέλος, με τις αποφάσεις Blanckaert & Willems και SAR Schotte, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το υποκατάστημα, το πρακτορείο ή η εγκατάσταση «πρέπει να γίνεται από τους τρίτους ευχερώς αντιληπτό ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως» [38] και ότι «η στενή σχέση μεταξύ της διαφοράς και του δικαστηρίου που καλείται να την επιλύσει εκτιμάται […] και σε συνάρτηση με τον τρόπο με τον οποίο οι δύο αυτές επιχειρήσεις ασκούν τις εταιρικές δραστηριότητές τους και εμφανίζονται έναντι των τρίτων στις εμπορικές τους σχέσεις» [39].

β) Άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι

44. Με μια πιο πρόσφατη απόφασή του το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει τους ίδιους όρους στο πλαίσιο του άρθρου 18 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, η παράγραφος 2 του οποίου ορίζει ότι «όταν εργαζόμενος συνάπτει ατομική σύμβαση εργασίας με εργοδότη ο οποίος δεν έχει την κατοικία του σε κράτος μέλος, αλλά διαθέτει υποκατάστημα, πρακτορείο ή οποιαδήποτε άλλη εγκατάσταση σε κράτος μέλος, τότε ο εργοδότης θεωρείται ότι για διαφορές σχετικές με τις εργασίες του υποκαταστήματος, πρακτορείου ή άλλης εγκατάστασης έχει την κατοικία του σ' αυτό το κράτος μέλος».

45. Με την απόφαση Mahamdia, το Δικαστήριο, βασιζόμενο στην ανάλυση της προαναφερθείσας νομολογίας σχετικά με το άρθρο 5, παράγραφος 5, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, καθιέρωσε δύο κριτήρια ως κρίσιμα για τη δημιουργία ικανού συνδέσμου με το κράτος μέλος που επελήφθη της υποθέσεως. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, «πρώτον, η έννοια του υποκαταστήματος, του πρακτορείου ή κάθε άλλης εγκατάστασης προϋποθέτει ένα κέντρο επιχειρήσεων που εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχείρησης […] Δεύτερον, η διαφορά πρέπει να αφορά είτε πράξεις σχετικές με την εκμετάλλευση αυτών των οικονομικών οντοτήτων είτε υποχρεώσεις που ανέλαβαν οι οντότητες αυτές για λογαριασμό της μητρικής εταιρίας, εφόσον οι εν λόγω υποχρεώσεις πρέπει να εκπληρωθούν στο έδαφος του κράτους όπου είναι εγκατεστημένες οι οικείες οντότητες» [40].

46. Η υπόθεση Mahamdia αφορούσε αγωγή εργατικής διαφοράς την οποία άσκησε οδηγός εργαζόμενος στην πρεσβεία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας σε βάρος του κράτους αυτού. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο, το Δικαστήριο διατύπωσε τη σκέψη ότι «μια πρεσβεία μπορεί να εξομοιωθεί προς κέντρο επιχειρήσεων που εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ενώ συμβάλλει στον προσδιορισμό της ταυτότητας καθώς και στην εκπροσώπηση του κράτους του οποίου συνιστά κρατική αρχή» [41].

47. Το Δικαστήριο προσέθεσε έτσι μια ειδικότερη πτυχή στον σύνδεσμο μεταξύ «γονεϊκού φορέα» και εγκαταστάσεως, δηλαδή τον προσδιορισμό της ταυτότητας και την εκπροσώπηση. Τούτο αντιστοιχεί στις διαφορετικές λειτουργίες τις οποίες το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι προϋποθέτει σε σύγκριση με το άρθρο 5, παράγραφος 5, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι: το άρθρο 18, παράγραφος 2, αφορά την ειδική περίπτωση κατά την οποία εναγόμενος στερείται κατοικίας σε κράτος μέλος της Ένωσης και, κάνοντας στη συνέχεια τη σύνδεση με την εγκατάστασή του, θεωρεί ότι η εγκατάσταση αναπληρώνει την έλλειψη κατοικίας προβλέποντας ότι ο εναγόμενος «θεωρείται ότι […] έχει την κατοικία του σ' αυτό το κράτος μέλος». Αν τίθεται επομένως ζήτημα αναπληρώσεως, ο προσδιορισμός της ταυτότητας συνιστά το βασικό στοιχείο.

γ) Πορίσματα

48. Τόσο το άρθρο 5, παράγραφος 5, όσο και το άρθρο 18, παράγραφος 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι επιτρέπουν στον ενάγοντα να ενάγει τον εναγόμενο όχι στον τόπο της κατοικίας του, αλλά εκεί όπου διαθέτει την εγκατάστασή του.

38 — Απόφαση της 18ης Μαρτίου 1981, Blanckaert & Willems (139/80, EU:C:1981:70, σκέψη12).

39 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 16).

40 — Απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 48).

41 — Απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 50).

49. Πάντως, αμφότερες οι διατάξεις απαιτούν, πέρα από το να υπάρχει απλώς εγκατάσταση, να πρόκειται και για διαφορές σχετικές «με τις εργασίες της εγκαταστάσεως». Ως εκ τούτου, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, η εγκατάσταση αφεαυτής δεν αρκεί για να θεμελιωθεί διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου του κράτους μέλους όπου εκείνη βρίσκεται, αλλά απαιτείται ένα πρόσθετο στοιχείο. Το δεύτερο από τα κριτήρια το οποίο έτυχε αναλύσεως στην προαναφερθείσα νομολογία σχετικά με τον κανονισμό Βρυξέλλες Ι αφορά αποκλειστικά το εν λόγω πρόσθετο στοιχείο.

50. Το κείμενο, ωστόσο, του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα δεν περιλαμβάνει το εν λόγω δεύτερο στοιχείο, αλλά θεωρεί επαρκές προκειμένου να θεμελιωθεί δικαιοδοσία δικαστηρίου κράτους μέλους το γεγονός ότι ο εναγόμενος διατηρεί στην επικράτειά του εγκατάσταση. Για τον λόγο αυτό, παρέλκει εν προκειμένω η εξέταση του δεύτερου κριτηρίου του διττού ελέγχου που ασκεί το Δικαστήριο με βάση τα άρθρα 5 και 18 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

4. Η έννοια της «εγκαταστάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα

51. Το πρώτο κριτήριο, το οποίο, συνεπώς, είναι και το μοναδικό που έχει σημασία για την ανάλυσή μου, περιλαμβάνει δυο στοιχεία που με τη σειρά τους παραπέμπουν σε χαρακτηριστικά ανεξάρτητα από τη διαφορά στο πλαίσιο της οποίας αναζητείται σύνδεσμος με την εγκατάσταση. Ρίχνουν φως στην ουσία της έννοιας της εγκαταστάσεως καθαυτή. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι (α) το κέντρο επιχειρήσεων, το οποίο (β) εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως.

α) Κέντρο επιχειρήσεων

52. Καθώς το «κέντρο επιχειρήσεων» είναι το πρώτο χαρακτηριστικό, το Δικαστήριο διευκρίνισε περαιτέρω ότι η εγκατάσταση πρέπει να διαθέτει διεύθυνση και να είναι υλικά εξοπλισμένη ώστε να μπορεί να διαπραγματεύεται υποθέσεις με τρίτους, οι οποίοι δεν απαιτείται να αποτείνονται απευθείας στη μητρική εταιρία [42]. Ανεξαρτήτως του εκάστοτε ειδικού συμβατικού πλαισίου, αντλείται το συμπέρασμα ότι πρέπει να υπάρχει κάποια δραστηριότητα και ότι είναι απαραίτητη μια πραγματική και σταθερή παρουσία η οποία δηλώνεται με επί τόπου προσωπικό και υλικό εξοπλισμό. Ασφαλώς, είναι αναγκαίο να υπάρχει κάποια τουλάχιστον οργάνωση και ορισμένη σταθερότητα· η ύπαρξη περιουσιακών στοιχείων ή τραπεζικών λογαριασμών δεν αρκούν για να στοιχειοθετηθεί «εγκατάσταση» [43]. Επιπλέον, είναι σαφές ότι η νομολογία που αφορά τον κανονισμό Βρυξέλλες Ι απαιτεί ύπαρξη διευθύνσεως σε τοπικό επίπεδο.

53. Το στοιχείο της πραγματικής παρουσίας και δραστηριοποιήσεως είναι προφανές ότι πληρούται στην υπό κρίση υπόθεση, καθώς η Nike Deutschland είναι ημεδαπή εταιρία η οποία πράγματι παρέχει στους πελάτες της Nike στη Γερμανία υπηρεσίες που προηγούνται ή έπονται της διαθέσεως των προϊόντων. Η Nike Deutschland είναι μια νομικά διακριτή GmbH· συνεπώς, το στοιχείο της επί τόπου διευθύνσεως πληρούται.

42 — Αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 12), της 18ης Μαρτίου 1981, Blanckaert & Willems (139/80, EU:C:1981:70, σκέψη 11), και της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia, (C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 48).

43 — Βλ. αποφάσεις της 20ής Οκτωβρίου 2011, Interedil (C-396/09, EU:C:2011:671, σκέψη 62), και της 18ης Μαρτίου 2014, Burgo Group (C-327/13, EU:C:2014:2158, σκέψη 31), σχετικά με τον κανονισμό περί αφερεγγυότητας. Ο εν λόγω κανονισμός ορίζει την έννοια της «εγκαταστάσεως» στο άρθρο 2, στοιχείο η'. Μολονότι το πεδίο εφαρμογής του συγκεκριμένου ορισμού περιορίζεται ρητώς στον εν λόγω κανονισμό (βλ. σημείο 32, ανωτέρω), με αποτέλεσμα να μη δύναται να εφαρμοστεί ευθέως εν προκειμένω, εξακολουθεί ωστόσο να παρέχει στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη συζήτηση του ίδιου όρου σε άλλο πλαίσιο και, συνεπώς, μπορεί να έχει έμμεση επίπτωση.

β) Εκδήλωση με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχείρησης

54. Ωστόσο, αυτό που οι εναγόμενες αμφισβητούν στην υπό κρίση υπόθεση είναι κατά πόσον συνδέονται όντως επαρκώς η Nike Deutschland και η πρώτη εναγομένη. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο σύνδεσμος αυτός αποδεικνύεται όταν «εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχείρησης» [44]. Τούτο υποδηλώνει έναν ορισμένο βαθμό εξαρτήσεως και συμμορφώσεως εκ μέρους της εγκαταστάσεως.

55. Συναφώς, οι εναγόμενες εγείρουν δύο ενστάσεις.

1) Νομική αυτοτέλεια της εγκαταστάσεως

56. Πρώτον, οι εναγόμενες διατείνονται ότι, για τυπικούς λόγους, η Nike Deutschland δεν είναι δυνατό να συνιστά εγκατάσταση άλλης επιχειρήσεως καθώς πρόκειται για νομικά διακριτή εταιρία και, στο πλαίσιο ένδικης αστικής διαφοράς, αυτή ακριβώς η τυπική προσέγγιση πρέπει να ακολουθείται.

57. Ωστόσο, όπως ήδη καταδείχθηκε, κατά πάγια νομολογία [45], νομικά διακριτή οντότητα είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ως εγκατάσταση. Στην υπόθεση SAR Schotte [46], η επίμαχη εγκατάσταση είχε επίσης συσταθεί ως γερμανική GmbH.

58. Το αιτούν δικαστήριο παραπέμπει συναφώς στις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Mengozzi στην υπόθεση Mahamdia [47], κατά τον οποίον δεν αμφισβητείται ότι οι έννοιες «πρακτορείο», «υποκατάστημα» και «εγκατάσταση» χαρακτηρίζουν καταρχήν οντότητες στερούμενες νομικής προσωπικότητας. Η θέση αυτή αποτελούσε, ωστόσο, obiter dictum, καθώς η υπόθεση Mahamdia αφορούσε πρεσβεία, στερούμενη νομικής προσωπικότητας. Το ίδιο ισχύει για τη γνωμοδότηση του Δικαστηρίου 1/03 [48], την οποία επικαλείται ο γενικός εισαγγελέας P. Mengozzi. Το ζήτημα της νομικά διακριτής μορφής δεν αναλύθηκε με τη γνωμοδότηση αυτή και το Δικαστήριο προσέθεσε το χαρακτηριστικό «στερούμενα νομικής προσωπικότητας» απλώς colorandi causa στο πλαίσιο των κανόνων που διέπουν «τα υποκαταστήματα, πρακτορεία ή άλλες εγκαταστάσεις». Το ζήτημα κατά πόσον οντότητα έχουσα νομική προσωπικότητα θα μπορούσε να θεωρηθεί εγκατάσταση άλλης επιχειρήσεως δεν αποτελούσε αντικείμενο της γνωμοδοτήσεως.

59. Εξάλλου, αναζητώντας ορισμούς σε άλλα πεδία, εντοπίζεται η σαφής θέση ότι «η νομική μορφή ενός τέτοιου καταστήματος, είτε πρόκειται για απλό υποκατάστημα είτε για θυγατρική με νομική προσωπικότητα, δεν συνιστά καθοριστικό παράγοντα» [49].

60. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της υπό κρίση διαφοράς, δεν συντρέχουν λόγοι προκειμένου να αποστεί το Δικαστήριο από την προπαρατεθείσα πάγια νομολογία του.

44 — Αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 11), της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 10), της 18ης Μαρτίου 1981, Blanckaert & Willems (139/80, EU:C:1981:70, σκέψη 12), και της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 48).

45 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 15), και, στο πλαίσιο της οδηγίας 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ 1995, L 281, σ. 31), βλ. αποφάσεις της 13ης Μαΐου 2014, Google Spain (C-131/12, EU:C:2014:317, σκέψεις 48 και 49), με την οποία ερμηνεύεται το άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο α', της εν λόγω οδηγίας, και της 4ης Σεπτεμβρίου 2014, Burgo Group (C-327/13, EU:C:2014:2158, σκέψη 32), με την οποία ερμηνεύεται το άρθρο 2, στοιχείο η', του κανονισμού περί αφερεγγυότητας.

46 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 15).

47 — Προτάσεις στην υπόθεση Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:309, σημείο 43), παραπέμπουσες στη γνωμοδότηση 1/03 της 7ης Φεβρουαρίου 2006 (EU:C:2006:81, σκέψη 150).

48 — Γνωμοδότηση 1/03 της 7ης Φεβρουαρίου 2006 (EU:C:2006:81, σκέψη 150).

49 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 19 της οδηγίας 95/46.

61. Η τυπική προσέγγιση η οποία κατά κανόνα ακολουθείται στις αστικές διαφορές και την επικαλούνται οι εναγόμενες δεν αποκλείει την οικονομική οπτική που υιοθετείται εν προκειμένω ως προς το αν η εναγομένη διαθέτει εγκατάσταση σε κράτος μέλος. Η εγκατάσταση δεν είναι διάδικο μέρος στην παρούσα διαδικασία, αλλά χρησιμεύει ως σύνδεσμος απλώς μεταξύ της εναγομένης και ενός συγκεκριμένου εδάφους. Το επιχείρημα ότι η εγκατάσταση καθεαυτή δεν θα μπορούσε να δεσμεύεται από την απόφαση κατά της μητρικής της είναι άνευ σημασίας ως προς το ζήτημα κατά πόσον ο τόπος μιας συγκεκριμένης θυγατρικής μπορεί να θεμελιώσει δεσμό μεταξύ εναγομένης και ενός ορισμένου κράτους και των δικαστηρίων του[50]. Αντιθέτως, αυτό το οποίο είναι καθοριστικής σημασίας είναι κατά πόσον η θυγατρική μπορεί να θεωρηθεί ως βάση της εναγομένης εταιρίας από την οποία η τελευταία μπορεί να υποστηρίξει τα συμφέροντά της.

2) Η διοίκηση και ο έλεγχος της εναγομένης επί της εγκαταστάσεως

62. Δεύτερον, η Nike Deutschland δεν έχει την ίδια διοίκηση με την πρώτη εναγομένη[51]. Για τον λόγο αυτό, οι εναγόμενες υποστηρίζουν ότι τυχόν έλεγχος που ασκείται από τη Nike Inc. επί της Nike Deutschland δεν είναι αυστηρός ούτε άμεσα γνωστός σε τρίτους. Το επιχείρημα αυτό αφορά το εύρος στο οποίο πρέπει να εκτείνεται η «υπαγωγή στη διεύθυνση και στον έλεγχο της μητρικής εταιρίας»[52] και πώς αυτό εξακριβώνεται, ζήτημα το οποίο πρέπει να εξετάζεται υπό το πρίσμα της επιτακτικής ανάγκης για προβλεψιμότητα[53] των κανόνων περί δικαιοδοσίας.

63. Ανατρέχοντας, ωστόσο, στην πάγια επί του θέματος νομολογία, είναι σαφές ότι το ζήτημα δεν είναι τόσο η πραγματική διοίκηση και ο πραγματικός έλεγχος όσο η εντύπωση των τρίτων[54] που βρίσκονται στο κράτος όπου εδρεύει η εγκατάσταση. Πρέπει να έχουν την εντύπωση ότι η οντότητα ανήκει στη μητρική εταιρία, ώστε «παρ' ολο οτι γνωριζουν οτι ενδεχομενη εννομη σχεση θα συναφθει με τη μητρικη επιχειρηση της οποιας η εδρα ειναι στο εξωτερικο, δεν οφειλουν να απευθυνθουν απευθειας στη μητρικη επιχειρηση και μπορουν να συναψουν συναλλαγες στο κεντρο επιχειρηματικης δραστηριοτητας που αποτελει την προεκταση της μητρικης επιχειρησης»[55]. Τούτο πρέπει εξάλλου να εκτιμάται «σε συναρτηση με τον τροπο με τον οποιο οι δυο αυτες επιχειρησεις ασκουν τις εταιρικες δραστηριοτητές τους και εμφανιζονται εναντι των τριτων στις εμπορικες τους σχεσεις»[56]. Μολονότι μια συμβολική παρουσία δεν είναι αρκετή, εντούτοις είναι καθοριστικό ότι «συμβάλλει στον προσδιορισμό της ταυτότητας καθώς και στην εκπροσώπηση» της μητρικής εταιρίας «[στην οποία ανήκει]»[57].

64. Στην προκειμένη περίπτωση, η Nike Deutschland παρουσιάζεται ως το σημείο επαφής στη Γερμανία το οποίο πρέπει να χρησιμοποιείται όσον αφορά τα προϊόντα της NIKE[58] και αποτελεί, προσφέροντας υπηρεσίες πριν και μετά την πώληση των προϊόντων, ένα σημαντικό τμήμα της οργανώσεως πωλήσεων σταθερά ενταγμένο στη λειτουργική δομή του ομίλου. Μολονότι δεν ενεργεί

50 — Το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ), με την από 31 Ιανουαρίου 2012 απόφασή του (I-20 U 175, σκέψη 47), σημειώνει ότι η μητρική εταιρία συνδέεται με το κράτος μέλος όπου η νομικά ανεξάρτητη θυγατρική της έχει την έδρα της, καθό μέτρο τουλάχιστον έρχεται μέσω αυτής αντιμέτωπη με την έννομη τάξη του συγκεκριμένου κράτους. Στην απόφασή του το Oberlandesgericht (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο) ερμηνεύει τον όρο «εγκατάσταση» κατά την έννοια του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 6/2002 του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2001, για τα κοινοτικά σχέδια και υποδείγματα, ο οποίος, για τον ίδιο λόγο, περιλαμβάνει ταυτόσημο κείμενο με αυτό του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, συμπεριλαμβάνοντας εταιρίες με διακριτή νομική προσωπικότητα.

51 — Τούτο, ωστόσο, συνέβη στην περίπτωση της αποφάσεως της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 13), όπου οι δύο εταιρίες είχαν την ίδια επωνυμία και τους ιδίους διαχειριστές.

52 — Τούτο απαιτεί η απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1976, De Bloos (14/76, EU:C:1976:134, σκέψη 20).

53 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού Βρυξέλλες I.

54 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 12).

55 — Απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 12).

56 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη16).

57 — Απόφαση της 19ης Ιουλίου 2012, Mahamdia (C-154/11, EU:C:2012:491, σκέψη 50), όπου αυτό διατυπώνεται όσον αφορά πρεσβεία σε σχέση με το κράτος το οποίο εκπροσωπεί.

58 — Βλ. τις ενδείξεις στον ιστότοπο της Nike group www.nike.com και στους γενικούς συμβατικούς όρους στη γερμανική γλώσσα οι οποίοι ανευρίσκονται στον εν λόγω ιστότοπο.

η ίδια ως πωλήτρια, εντούτοις εκτελεί μια βασική λειτουργία στο γενικότερο πλαίσιο διαχειρίσεως των πωλήσεων και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της οργανώσεως των πωλήσεων και της προωθήσεως προϊόντων της Nike στη Γερμανία. Ένα βασικό στοιχείο αυτής της ενσωματώσεως είναι η εξέχουσα χρήση της ονομασίας «Nike» και, επίσης, το γεγονός ότι το όνομα της γερμανικής θυγατρικής δεν περιέχει κανέναν περιορισμό ως προς ορισμένα καθήκοντα ή δραστηριότητες, αλλά προσθέτει απλά το όνομα της χώρας στη γενική εταιρική επωνυμία. Η ταυτότητα των επωνυμιών ήταν εξίσου κρίσιμο στοιχείο στην υπόθεση SAR Schotte [59].

65. Η αξιολόγηση των παραγόντων αυτών πρέπει να γίνεται από τη σκοπιά του κράτους του οποίου δικαστήριο επελήφθη της υποθέσεως. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το εθνικό δικαστήριο βρίσκεται σε καλύτερη θέση να εξακριβώσει κατά πόσον η θυγατρική εταιρία παρουσιάζεται ως ένα σταθερά συνδεόμενο τοπικό παράρτημα της εναγομένης ή όχι. Η αξιολόγηση αυτή πρέπει να γίνεται με γνώμονα αντικειμενικά και επαληθεύσιμα κριτήρια. Οι υλικοί παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη προκειμένου να αξιολογηθεί ο χαρακτηρισμός μιας οντότητας ως εγκαταστάσεως πρέπει να είναι εξακριβώσιμοι από τρίτους [60]. Πρέπει να έχουν δημοσιοποιηθεί ή τουλάχιστον να χαρακτηρίζονται από επαρκή διαφάνεια, ώστε οι τρίτοι να είναι σε θέση να τους γνωρίζουν [61]· εσωτερικές πληροφορίες σχετικές με την πραγματική διοίκηση και τον πραγματικό έλεγχο εντός του ομίλου δεν έχουν σημασία για τον σκοπό αυτό [62].

66. Οι εναγόμενες προβάλλουν τον ισχυρισμό ότι, αφής στιγμής αρκεί για να θεμελιωθεί δικαιοδοσία ότι μια οντότητα τεκμαίρεται ότι αποτελεί εγκατάσταση, η ενάγουσα, κατ' ανάγκην, στηρίχθηκε στο τεκμήριο αυτό (υποκειμενικό στοιχείο). Οι ενάγουσες υποστηρίζουν ότι πρόκειται για γενική αρχή του δικαίου η οποία εφαρμόζεται μόνον όταν ο επικαλούμενος αυτήν διάδικος αξίζει προστασίας [63].

67. Το εν λόγω επιχείρημα, ωστόσο, δεν είναι πειστικό. Το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, προβλέποντας σύνδεσμο με την εγκατάσταση του εναγομένου, δεν αποσκοπεί στην προστασία των συμφερόντων του ενάγοντος [64]. Πρέπει, επίσης, να τονιστεί και πάλι ότι, προκειμένου να δημιουργηθεί η εντύπωση της διοίκησης και του ελέγχου του εναγομένου επί της οντότητας που δυνητικά αποτελεί εγκατάσταση, είναι απαραίτητο να υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια. Σε κάθε περίπτωση, πρέπει οπωσδήποτε να συντρέχει το πρώτο στοιχείο ενός πραγματικού κέντρου επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Ως εκ τούτου, σύμφωνα με την προσέγγιση που ακολουθείται εδώ, η εγκατάσταση δεν είναι ποτέ εντελώς πλασματική.

68. Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, ασφάλεια δικαίου και προβλεψιμότητα [65] κατοχυρώνονται από την οπτική γωνία τόσο του ενάγοντος όσο και του εναγομένου. Στην υπό κρίση υπόθεση, η Nike Inc., πρώτη εναγομένη, ούσα επικεφαλής του ομίλου εταιριών Nike, είναι σε θέση να κάνει σαφείς δηλώσεις και να διορθώνει εσφαλμένες εντυπώσεις. Η Nike Inc., κατά συνέπεια, φέρει τον κίνδυνο της αποσαφηνίσεως των νομικών και εμπορικών σχέσεων αυτής και της φερόμενης ως εγκαταστάσεως,

59 — Απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1987, SAR Schotte (218/86, EU:C:1987:536, σκέψη 16).

60 — Βλ. απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2011, Interedil (C-396/09, EU:C:2011:671, σκέψη 49), αφορώσα την εγκατάσταση του κέντρου των κύριων συμφερόντων υπό τον κανονισμό περί αφερεγγυότητας.

61 — Βλ. απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2011, Interedil (C-396/09, EU:C:2011:671, σκέψη 49).

62 — Η Ιταλική Κυβέρνηση παραπέμπει στην καθιερωμένη ερμηνεία της «εγκατάστασης» στο πλαίσιο της διεθνούς φορολογίας. Το φορολογικό δίκαιο, επίσης, δεν φαίνεται να προσκολλάται στον τύπο αλλά θεωρεί ότι η θυγατρική είναι ανεξάρτητη μόνο όταν λειτουργεί υπό αυτόνομη οργάνωση και για δικό της λογαριασμό και επιχειρηματικό κίνδυνο. Ωστόσο, αυτά είναι στοιχεία που, αν και αναγνωρίσιμα από μια φορολογική υπηρεσία, συνήθως δεν είναι γνωστά στο ευρύ κοινό.

63 — Προς επίρρωση του ισχυρισμού τους οι εναγόμενες επικαλούνται τους Leible, St., και Müller, M., «Der Begriff der Niederlassung im Sinne von Art. 82 Abs. 1 Alt. 2 GGV und Art. 97 Ab. 1 Alt. 2 GMV», *Wettbewerb in Recht und Praxis*, 2013, 1, 9.

64 — Βλ., αναλυτικότερα, σημεία 81 έως 85 των παρουσών προτάσεων. Θα ήταν περισσότερο επωφελές για τον ενάγοντα να υποτεθεί ότι *δεν* υπήρχε εγκατάσταση του εναγομένου σύμφωνα με το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, διότι τότε, σύμφωνα με το άρθρο 97, παράγραφος 2, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, η κατοικία του ενάγοντος θα ήταν αποφασιστικής σημασίας για τη θεμελίωση διεθνούς δικαιοδοσίας (βλ. σημείο 83).

65 — Σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, οι κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να παρουσιάζουν υψηλό βαθμό προβλεψιμότητας.

απευθύνοντας ρητά δημόσια μηνύματα, αναδιαρθρώνοντας την οργάνωση της προωθήσεως προϊόντων ή περιορίζοντας τη χρήση της εμπορικής ονομασίας της από τη γερμανική θυγατρική, σε περίπτωση που επιθυμεί να αποφύγει την υπαγωγή της στην καθολική δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων βάσει του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

γ) Κανένα πρόσθετο στοιχείο δεν απαιτείται

69. Μολονότι το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα δεν απαιτεί ρητώς να πρόκειται για διαφορές «σχετικές με τις εργασίες της εγκαταστάσεως» [66], εντούτοις, σύμφωνα με την άποψη των εναγομένων [67], είναι αναγκαίο να υπάρχει κάποια συμμετοχή της εγκαταστάσεως στην αδικοπρακτική συμπεριφορά για την οποία ενάγεται η εναγομένη [68].

1) Καμία «εναλλακτική δωσιδικία»

70. Η αιτιολογική σκέψη 12 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι θα μπορούσε να δώσει έρεισμα στον ισχυρισμό ότι, πέρα από την ύπαρξη απλώς μιας εγκαταστάσεως, ένα επιπλέον στοιχείο είναι απαραίτητο. Η αιτιολογική σκέψη 12 διαλαμβάνει ότι «η δωσιδικία της κατοικίας του εναγομένου πρέπει να συμπληρωθεί από εναλλακτικές δωσιδικίες που θα ισχύουν λόγω του στενού συνδέσμου μεταξύ του δικαστηρίου και της διαφοράς ή για τη διευκόλυνση του έργου της δικαιοσύνης».

71. Προκειμένου να διαπιστωθεί αν το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα θεμελιώνει «εναλλακτική δωσιδικία» αυτού του είδους, δέουσα προσοχή πρέπει να δοθεί στη βασική σκέψη η οποία αιτιολογεί τον κανόνα, τη φύση και τη λειτουργία του όρου «εγκατάσταση» εντός του ευρύτερου κανονιστικού πλαισίου.

72. Στο άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα απαριθμούνται τα κριτήρια για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους στα δικαστήρια του οποίου απόκειται να διασφαλίζουν με μία και μόνη απόφαση αποτελεσματική προστασία των κοινοτικών σημάτων σε ολόκληρη την Ένωση [69].

73. Προκειμένου να διασφαλισθεί σε κάθε περίπτωση η δικαιοδοσία των δικαστηρίων ενός τουλάχιστον κράτους μέλους, ο νομοθέτης προέβλεψε στο άρθρο 97, παράγραφος 1 έως 3, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα [70] μια «ιεράρχηση συνδέσμων» για την αναγνώριση διεθνούς δικαιοδοσίας, καθιερώνοντας μια τάξη ιεραρχίας αποτελούμενη από διάφορα συνδετικά στοιχεία. Ένα από τα στοιχεία αυτά είναι η «εγκατάσταση» του εναγομένου.

66 — Βλ., συναφώς, σημείο 50 των παρουσών προτάσεων.

67 — Επίσης, το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ), με την από 31 Ιανουαρίου 2012 απόφασή του (I-20 U 175, σκέψη 47), ερμηνεύοντας τον όρο «εγκατάσταση» κατά την έννοια του άρθρου 82, παράγραφος 1, του κανονισμού για τα κοινοτικά σχέδια και υποδείγματα, ο οποίος, για τον ίδιο λόγο, περιλαμβάνει ταυτόσημο κείμενο με αυτό του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, φαίνεται να θεωρεί ότι απαιτείται συμμετοχή της εγκαταστάσεως και ότι η απαίτηση αυτή συνήθως ικανοποιείται από τις δραστηριότητες πωλήσεων της θυγατρικής.

68 — Πρέπει να τονιστεί, ωστόσο, ότι το ζήτημα που απασχολεί εν προκειμένω δεν είναι ουσιαστικού δικαίου, π.χ. να κριθεί υπεύθυνη μια θυγατρική εταιρία για την αδικοπρακτική συμπεριφορά της μητρικής της ή αντιστρόφως να καταλογιστεί η αδικοπρακτική συμπεριφορά εγκαταστάσεως σε βάρος της μητρικής. Πρόκειται αντιθέτως για ζήτημα δικονομικού δικαίου.

69 — Βάσει του άρθρου 98, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

70 — Οι βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας που έχουν κωδικοποιηθεί στο άρθρο 97, παράγραφος 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, σε συνδυασμό με τα άρθρα 23 και 24 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, είναι εκ της φύσεώς τους αποκλειστικές και, συνεπώς, μπορούν να θεωρηθούν ένα πρόσθετο, ακόμη ανώτερο, επίπεδο της ιεραρχήσεως αυτής που αποκλείει όλα τα προηγούμενα. Στην υπό κρίση υπόθεση, το επίπεδο αυτό μπορεί πάντως να αγνοηθεί, καθώς οι εναγόμενες δεν συμφωνούν με τη δωσιδικία που προβάλλει η ενάγουσα.

74. Η εν λόγω ιεράρχηση συνδέσμων για την αναγνώριση διεθνούς δικαιοδοσίας έχει συνολικά πέντε επίπεδα, το πρώτο εκ των οποίων είναι η κατοικία του εναγομένου σε κράτος μέλος και το δεύτερο η εγκατάστασή του εντός της Ένωσης[71]. Το τρίτο είναι η κατοικία του ενάγοντος σε κράτος μέλος και το τέταρτο η εγκατάστασή του εντός της Ένωσης[72]. Τέλος, η δικαιοδοσία προσδιορίζεται από την έδρα του Γραφείου Εναρμονίσεως στο πλαίσιο της Εσωτερικής Αγοράς[73].

75. Προσφυγή στην «εγκατάσταση» γίνεται στο δεύτερο επίπεδο της ιεραρχήσεως συνδέσμων. Εφαρμόζεται, δηλαδή, μόνον όταν ο εναγόμενος δεν έχει κατοικία εντός της Ένωσης, δεδομένου ότι η τελευταία αποτελεί το πρώτο επίπεδο της ιεραρχήσεως. Ως εκ τούτου, η κατοικία διατηρεί τον χαρακτήρα της ως πρωταρχικό συνδετικό στοιχείο για την αναγνώριση διεθνούς δικαιοδοσίας, ενώ η εγκατάσταση έρχεται δεύτερη.

76. Υπό το γενικό καθεστώς του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, σύμφωνα με το οποίο η κατοικία του εναγομένου στο έδαφος κράτους μέλους αποτελεί επίσης το βασικό συνδετικό στοιχείο[74], ο προσδιορισμός της διεθνούς δικαιοδοσίας για εναγομένους τρίτου κράτους ρυθμίζεται από την εθνική νομοθεσία του κράτους μέλους το δικαστήριο του οποίου επελήφθη της υποθέσεως[75]. Τούτο ωστόσο δεν θα ήταν επιθυμητό στο πλαίσιο της διευρυμένης πανευρωπαϊκής δικαιοδοσίας κατά τον κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Για την προστασία ενιαίου εμπορικού σήματος σε ολόκληρη την Ένωση βάσει μίας και μόνης αποφάσεως δικαστηρίου καθολικής δικαιοδοσίας απαιτείται ακριβώς ενιαία βάση δικαιοδοσίας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, υπό το καθεστώς του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, οι κανόνες για τη γενική δικαιοδοσία που προβλέπονται από τον κανονισμό Βρυξέλλες Ι δεν εφαρμόζονται στο πλαίσιο του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα[76] και έχουν αντικατασταθεί από την ειδική αυτόνομη ιεράρχηση συνδέσμων του άρθρου 97, παράγραφοι 1 έως 3, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

77. Ως προς τη φύση του άρθρου 97, παράγραφοι 1 έως 3, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, συνάγεται από τα ανωτέρω ότι αποτελεί ειδικό κανόνα γενικής δικαιοδοσίας και όχι κανόνα ειδικής δικαιοδοσίας. Δεν συνιστά «εναλλακτική βάση» δικαιοδοσίας[77], αλλά καθορίζει τη γενική δικαιοδοσία για τους σκοπούς του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, αντικαθιστώντας με τον τρόπο αυτό τους γενικούς κανόνες οι οποίοι σε διαφορετική περίπτωση θα έπρεπε να εφαρμοστούν. Η έννοια της «εγκαταστάσεως» του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα δεν θεμελιώνει δωσιδικία «[συμπληρωματική] της δωσιδικία[ς] της κατοικίας του εναγομένου»[78]. Αντιθέτως, έχει εφαρμογή «αντί της κατοικίας του εναγομένου», οσάκις ο εναγόμενος δεν διαθέτει κατοικία. Ως εκ τούτου, είναι ακριβέστερο να θεωρείται ως υποκατάστατο παρά ως «εναλλακτική».

78. Κατά συνέπεια, κανένα επιπλέον στοιχείο δεν απαιτείται.

71 — Αμφότερα προβλέπονται στο άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

72 — Αμφότερα προβλέπονται στο άρθρο 97, παράγραφος 2, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

73 — Άρθρο 97, παράγραφος 3, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

74 — Άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

75 — Άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι. Για μια κριτική επί της εφαρμογής των εθνικών κανόνων, βλ., για παράδειγμα, Mills, A, *Private International Law and EU External Relations: Think local act global, or think global act local*?, ICLQ τόμος 65, 2016, σ. 541-571. Η κριτική επικεντρώνεται, κατ' ουσίαν, στο γεγονός ότι οι αποφάσεις που εκδίδονται βάσει των εθνικών αυτών κανόνων περί διεθνούς δικαιοδοσίας, ακόμη και αν φέρονται εκδοθείσες βάσει κατ' εξαίρεση θεμελιούμενης διεθνούς δικαιοδοσίας φαίνονται υπερβολικές, πρέπει να απολαύουν του καθεστώτος ευχερέστερης αναγνωρίσεως και εκτελέσεως το οποίο προβλέπουν τα νομοθετήματα της Ένωσης περί διεθνούς δικαιοδοσίας.

76 — Βλ. άρθρο 94, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα και την εκεί αναφορά στα άρθρα 2 και 4 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

77 — Ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας, ωστόσο, προβλέπονται εξίσου βάσει του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, βλ., για παράδειγμα, άρθρο 97, παράγραφος 5, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

78 — Αιτιολογική σκέψη 12 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

2) Διασταλτική ερμηνεία υπό το φως της αρχής «actor sequitur forum rei»

79. Επιπλέον, δεν υπάρχει λόγος να υιοθετηθεί η άποψη των εναγομένων ότι το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Τούτο θα ήταν αναγκαίο μόνο για τις περιπτώσεις ειδικής δικαιοδοσίας, δεδομένου ότι αποτελούν παρεκκλίσεις από τον γενικό κανόνα [79].

80. Ο όρος «εγκατάσταση» υπό την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικώς. Και τούτο διότι δεν αποτελεί παρέκκλιση από τον γενικό κανόνα, αλλά εφαρμογή του. Ο εν λόγω γενικός κανόνας διαλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 11 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, όπου εκτίθεται ότι «[οι] κανόνες δικαιοδοσίας πρέπει να […] βασίζονται στην αρχή της γενικής δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου και η δωσιδικία αυτή πρέπει να ισχύει πάντοτε, εκτός από μερικές συγκεκριμένες περιπτώσεις».

81. Το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, καθιερώνοντας σε πρώτο επίπεδο τον σύνδεσμο με την κατοικία του εναγομένου και προβλέποντας σε δεύτερο επίπεδο τον σύνδεσμο με την εγκατάστασή του, εφαρμόζει ακριβώς τη συγκεκριμένη αρχή, η οποία (για γενικές αστικές υποθέσεις) έχει κωδικοποιηθεί στο άρθρο 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι και αποτυπώνει η αρχή «actor sequitur rei forum» [80].

82. Η συγκεκριμένη γενική αρχή δικαιοδοσίας σκοπεί στην προστασία των δικονομικών συμφερόντων του εναγομένου, ο οποίος δεν θεωρείται ότι είναι πιο κοντά στον τόπο κατοικίας του απλώς σωματικά, αλλά κυρίως ότι είναι περισσότερο εξοικειωμένος με τη γλώσσα και το δικονομικό και ουσιαστικό δίκαιο της συγκεκριμένης χώρας. Μολονότι δεν πρόκειται για κάποια καθολική αρχή, το παγιωμένο αυτό αξίωμα, εμπνευσμένο από την ηπειρωτική ευρωπαϊκή νομική παράδοση, αποτελεί βασικό και τυπικό γνώρισμα των ευρωπαϊκών κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας [81].

83. Η εν λόγω αρχή ευνοεί σαφώς τα συμφέροντα του εναγομένου όσον αφορά τη διεθνή δικαιοδοσία έναντι εκείνων του ενάγοντος. Στην απόφαση Dumez France SA κατά Hessische Landesbank [82] το Δικαστήριο, ερμηνεύοντας τη Σύμβαση των Βρυξελλών ως πρόδρομη του κανονισμού Βρυξέλλες Ι νομοθεσία [83], ανέφερε μάλιστα ότι «η Σύμβαση των Βρυξελλών φαίνεται ότι είναι σαφώς αντίθετη προς την αποδοχή της διεθνούς δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της κατοικίας του ενάγοντος» [84].

84. Η ιεράρχηση συνδέσμων την οποία καθιέρωσε ο νομοθέτης με το άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 3, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα συνάδει απολύτως με την εν λόγω γενική προσέγγιση που ακολουθείται στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού αστικού δικονομικού δικαίου, καθώς δεν γίνεται κανένα βήμα που να συνδέει τη δικαιοδοσία με την κατοικία ή την εγκατάσταση του ενάγοντος προτού διασφαλιστεί ότι ο εναγόμενος δεν έχει καμία σχετική σύνδεση με ένα από τα κράτη μέλη –σύνδεση η οποία, ελλείψει κατοικίας, μπορεί να είναι η εγκατάστασή του.

79 — Βλ., για παράδειγμα, τη μνημονευόμενη στο σημείο 40 ανωτέρω απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 1978, Somafer (33/78, EU:C:1978:205, σκέψη 8), αναφορικά με την παρέκκλιση από την αρχή περί δικαιοδοσίας του άρθρου 2, του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, που αποτυπώνει τον γενικό κανόνα.

80 — Βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 13ης Ιουλίου 2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, σκέψη 35), απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, Besix (C-256/00, EU:C:2002:99, σκέψη 52), και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot στην υπόθεση A κατά B κ.λπ. (C-112/13, EU:C:2014:207, σημείο 37).

81 — Βλ. Bell, A, *Forum Shopping and venue in transnational litigation*, Oxford 2003, No 3.60 επ., σύμφωνα με τον οποίο η αρχή «actor sequitur forum rei», υιοθετηθείσα από τη Σύμβαση των Βρυξελλών και τον κανονισμό 44/2001, στηρίζεται στη βασική ιδέα ότι εκ πρώτης όψεως είναι περισσότερο κατάλληλο να ενάγεται ο εναγόμενος στον τόπο της κατοικίας του. Οι ρίζες της αρχής ανάγονται στην κοινή νομική κληρονομιά των ιδρυτικών –προερχόμενων από την ηπειρωτική Ευρώπη– μελών της Συμβάσεως των Βρυξελλών (No 3.66). Ο Bell χαρακτηρίζει την αρχή «actor sequitur forum rei» ως θεμελιώδη κανόνα (Grundnorm) της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

82 — Απόφαση της 11ης Ιανουαρίου 1990 (C-220/88, EU:C:1990:8, σκέψη 16).

83 — Όσον αφορά την κρισιμότητα που έχει για τον κανονισμό η σχετική με τη Σύμβαση των Βρυξελλών νομολογία, βλ. αιτιολογική σκέψη 19 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι.

84 — Βλ., επίσης, απόφαση της 19ης Ιανουαρίου 1993, Shearson Lehmann Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, σκέψη 17).

85. Η διττή λειτουργία αυτής της σύνδεσης σε δεύτερο επίπεδο με την εγκατάσταση του εναγομένου έχει ως στόχο να παρέχει κάποια τουλάχιστον προστασία στον εν λόγω διάδικο, προκρίνοντας τη σύνδεση με τόπο όπου ο εναγόμενος θεωρείται ότι έχει μια ελάχιστη παρουσία, έστω και αν αυτή δεν ισοδυναμεί με πλήρη παρουσία, την οποία μπορεί να προσφέρει μόνο μια κατοικία [85]. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό η «εγκατάσταση», ως συνδετικός παράγοντας, λειτουργεί, πρώτον, ως έσχατη λύση προκειμένου να τύχει εφαρμογής η αρχή ότι η δικαιοδοσία συνδέεται με τον τόπο του εναγομένου και την ίδια στιγμή, δεύτερον, ως κατώτατο όριο για την αποτροπή μιας αδικαιολόγητα βεβιασμένης στροφής προς τον τόπο κατοικίας του ενάγοντος.

86. Όταν το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, και πιο συγκεκριμένα την εκεί διαλαμβανόμενη έννοια της «εγκαταστάσεως», η ερμηνεία του Δικαστηρίου θα καθορίσει, επομένως, το αν θα ενεργοποιηθεί το επόμενο και λιγότερο ευνοϊκό για τα συμφέροντα του εναγομένου τρίτο επίπεδο της ιεραρχήσεως, σημείο κατά το οποίο η διεθνής δικαιοδοσία θα μετατοπιστεί από ένα κράτος μέλος το οποίο συνδέεται με τον εναγόμενο σε άλλο το οποίο συνδέεται με τον ενάγοντα. Αυτή είναι μια μετατόπιση που πρέπει να προληφθεί, όσο είναι δυνατόν. Το βασικό εννοιολογικό σχίσμα που περιγράφεται ανωτέρω βρίσκεται ανάμεσα σε αυτά τα δύο επίπεδα. Μια ευρεία ερμηνεία του όρου «εγκατάσταση», επομένως, είναι απαραίτητη προκειμένου να έχει ισχύ η βασική αρχή «actor sequitur forum rei».

3) Εγκαταστάσεις σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη

87. Η ευρεία ερμηνεία που προτείνεται με τις παρούσες προτάσεις μπορεί να οδηγήσει σε μια κατάσταση στην οποία ο εναγόμενος θεωρείται ότι έχει περισσότερες από μία εγκαταστάσεις εντός της Ένωσης. Στην υπό κρίση υπόθεση, είναι πιθανό να μπορεί να χαρακτηριστεί ως εγκατάσταση όχι μόνον η Nike Deutschland, αλλά και η Nike Retail.

88. Τούτο εγείρει το ερώτημα αν όλες οι εγκαταστάσεις είναι ισότιμες ή αν μόνο μία από αυτές μπορεί να χρησιμεύσει ως συνδετικός παράγοντας κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Όπως επισήμαναν οι εναγόμενες ενώπιον του Δικαστηρίου κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία, η Nike Retail είναι η κύρια εγκατάσταση στην Ευρώπη του ομίλου Nike. Έτσι, αν διεθνής δικαιοδοσία μπορούσε να συνδεθεί μόνο με τον τόπο της κύριας εγκαταστάσεως, τότε το Oberlandesgericht Düsseldorf (ανώτερο περιφερειακό δικαστήριο του Ντύσελντορφ) δεν θα μπορούσε να εκδώσει την πανευρωπαϊκής ισχύος απόφαση που ζητήθηκε. Τούτο θα μπορούσε να γίνει μόνο από κάποιο ολλανδικό δικαστήριο.

89. Ωστόσο, αντί να προβλέπει σύνδεση με την «κύρια εγκατάσταση» [86], το άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα κάνει λόγο απλώς περί «των δικαστηρίων του κράτους μέλους στο οποίο ο εναγόμενος […] έχει εγκατάσταση» [87]. Εξάλλου, η «κύρια εγκατάσταση» προβλέπεται ήδη στον ορισμό της «κατοικίας» της εταιρίας [88]. Δεν θα είχε κανένα νόημα να προβλέπονται δύο κατηγορίες στο άρθρο 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα, με την «κατοικία» να είναι η κύρια και η «εγκατάσταση» η δευτερεύουσα, αν ως «εγκατάσταση» νοείτο μόνο η κύρια εγκατάσταση [89].

85 — Η κατοικία ορίζεται στο άρθρο 60 του κανονισμού Βρυξέλλες I ως ο τόπος στον οποίο η εταιρία έχει την καταστατική της έδρα, την κεντρική της διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή της.

86 — Καθώς ο νομοθέτης του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα ήταν εξοικειωμένος με τον κανονισμό Βρυξέλλες I, του οποίου το άρθρο 60, παράγραφος 1, στοιχείο γ', χρησιμοποιεί τον όρο «κύρια εγκατάσταση», θα πρέπει να είχε επίγνωση της δυνατότητας να διευκρινιστεί ποια εγκατάσταση θα έπρεπε να ήταν αποφασιστικής σημασίας, εάν η βούλησή του ήταν να επιλεγεί μία μεταξύ των πολλών εγκαταστάσεων. Εξάλλου, και ο νομοθέτης του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα χρησιμοποιεί τον όρο «έδρα» στο άρθρο 92, παράγραφος 2, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

87 — Η υπογράμμιση δική μου.

88 — Σύμφωνα με το άρθρο 60 του κανονισμού Βρυξέλλες I.

89 — Βλ. Leible, St., και Müller, M., «Der Begriff der Niederlassung im Sinne von Art. 82 Abs. 1 Alt. 2 GGV und Art. 97 Ab. 1 Alt. 2 GMV», *Wettbewerb in Recht und Praxis*, 2013, 1, 4.

90. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, *κάθε* εγκατάσταση σε κράτος μέλος μπορεί να χρησιμεύει ως συνδετικό στοιχείο προκειμένου να θεμελιώνεται διεθνής δικαιοδοσία δυνάμει της δεύτερης εναλλακτικής δωσιδικίας του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Η κατάσταση αυτή παραλληλίζεται με την πρώτη εναλλακτική του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα υπό την έννοια ότι, στο πλαίσιο της κατοικίας εταιριών, μια εταιρία μπορεί εξίσου να έχει περισσότερες από μία κατοικίες[90]. Σε αυτές τις περιπτώσεις εναλλακτικής δωσιδικίας, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του αστικού δικονομικού δικαίου, η επιλογή μεταξύ των διαφορετικών αρμόδιων δικαστηρίων καταλείπεται στον ενάγοντα.

91. Ωστόσο, υπό το πρίσμα του σκοπού περιορισμού του αριθμού των αρμόδιων δικαστηρίων σε υποθέσεις κοινοτικού σήματος[91], κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο διευρυμένης διεθνούς δικαιοδοσίας[92], η προοπτική ενός πλήθους από κράτη μέλη που είναι πιθανόν αρμόδια θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αντεπιχείρημα κατά της ευρείας ερμηνείας της «εγκαταστάσεως» σύμφωνα με το άρθρο 97 (1) του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

92. Το γεγονός ότι διευρυμένη δικαιοδοσία επί της Nike Inc. θα μπορούσαν να έχουν ολλανδικά και γερμανικά δικαστήρια δημιουργεί, έστω περιορισμένο, κίνδυνο «forum shopping». Ωστόσο, η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων περιορίζεται[93] από τους μηχανισμούς που προβλέπει ο κανονισμός Βρυξέλλες Ι, ειδικότερα με τις διατάξεις περί εκκρεμοδικίας[94], οι οποίες εφαρμόζονται επίσης στο πλαίσιο του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα. Εν τέλει, η κατάσταση αυτή πρέπει να γίνει αποδεκτή λόγω της υπέρτερης αξίας που έχει η προάσπιση της ιδέας της δικονομικής προστασίας του εναγομένου, η οποία διασφαλίζεται όταν προσδίδεται ευρύ σημασιολογικό περιεχόμενο στην έννοια της «εγκαταστάσεως» του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

93. Η έννομη προστασία που παρέχεται στον εναγόμενο μέσω της συνδέσεως της δικαιοδοσίας με την εγκατάστασή του δεν είναι, ομολογουμένως, τόσο ισχυρή σε σύγκριση με την προστασία που επιτυγχάνεται όταν η δικαιοδοσία θεμελιώνεται βάσει της κατοικίας, δηλαδή του τόπου όπου βρίσκονται σε πλήρη ανάπτυξη οι πόροι και οι δυνατότητες του εναγομένου. Ωστόσο, όταν ο εναγόμενος δεν διαθέτει κατοικία σε κράτος μέλος, η ελάχιστη αναγκαία προστασία στο πλαίσιο διαφοράς βάσει διευρυμένης δικαιοδοσίας παρέχεται μέσω των εγκαταστάσεών του στα κράτη μέλη.

IV. Πρόταση

94. Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα ως ακολούθως:

Υπό περιστάσεις όπως αυτές της διαφοράς της κύριας δίκης, επιχείρηση με νομικά διακριτή προσωπικότητα και έδρα σε κράτος μέλος της Ένωσης, η οποία είναι υποθυγατρική επιχειρήσεως μη έχουσας έδρα στην Ένωση, πρέπει να θεωρείται ως «εγκατάσταση» της επιχειρήσεως κατά την έννοια του άρθρου 97, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 207/2009 του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 2009, L 78, σ.1), όταν η εν λόγω υποθυγατρική με νομικά διακριτή προσωπικότητα αποτελεί κέντρο επιχειρήσεων, το οποίο εκδηλώνεται με διαρκή τρόπο προς τα έξω ως προέκταση της μητρικής επιχειρήσεως που έχει έδρα σε τρίτο κράτος.

90 — Βλ. τον ευρύ ορισμό της «κατοικίας» εταιρίας του άρθρου 60 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι (βλ. υποσημείωση 85). Βλ., επίσης, σημείο 75 της εκθέσεως Schlosser (ΕΕ 1986, C 298, σ. 99).

91 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 15 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα («το μικρότερο δυνατό αριθμό»).

92 — Αυτός είναι ένας από τους λόγους που δικαιολογούν την αυστηρή ιεραρχία των επιπέδων συνδέσεως που προβλέπει το άρθρο 97, παράγραφοι 1 έως 4, του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

93 — Ως προς τον σκοπό αυτό, βλ. αιτιολογική σκέψη 16 του κανονισμού για το κοινοτικό σήμα.

94 — Βλ. τμήμα 9 του κανονισμού Βρυξέλλες Ι, άρθρα 27 έως 29. Στο πλαίσιο της πολλαπλότητας «εδρών», το σημείο 75 της εκθέσεως Schlosser (ΕΕ 1986, C 298, σ. 9) αναφέρεται εξίσου στις διατάξεις *περί εκκρεμοδικίας* και σε συναφείς ενέργειες για να ξεπεραστούν τα προβλήματα που μπορεί να προκύψουν από μια τέτοια κατάσταση.